

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Правові горизонти

Legal horizons

ВИПУСК 17 (30)

Суми – 2019

**SECTION 7
CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY;
CRIMINAL EXECUTIVE RIGHT**

**СЕКЦІЯ 7
КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ;
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО**

DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2019.i17.p:86>

**КОРИГУЮЧІ КОЕФІЦІЄНТИ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ПОРІВНЯЛЬНОГО ПІДХОДУ В
СУДОВІЙ ТОВАРОЗНАВЧІЙ ЕКСПЕРТИЗІ**

Бойко Роман Володимирович,
*старший судовий експерт відділу товарознавчих
та гемологічних досліджень
Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру
МВС України*

Павліченко Дмитро Геннадійович,
*завідувач відділу товарознавчих та гемологічних досліджень
Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру
МВС України*

Розглянуто питання можливості використання узагальнених коефіцієнтів коригування для визначення вартості досліджуваних об'єктів при застосуванні порівняльного підходу в судовій товарознавчій експертизі. Проаналізовано порядок використання коригуючих коефіцієнтів згідно чинного законодавства. Досліджено наукові праці з питань оцінки в цілому та виключно за окремими напрямками роботи. Запропоновано варіанти коригуючих коефіцієнтів для спрощення та прискорення роботи судових експертів товарознавців та зведені до загальної таблиці. Розглянуто коефіцієнти: - коригування на торг, необхідність застосування якого виникає за відсутності достовірної інформації про ціни продажу подібного майна; - коригування на місце знаходження подібного майна, необхідність застосування якого виникає при аналізі сучасних умов підбору подібного до об'єкту оцінки аналогічного майна, яке знаходиться та виставлене на продаж в іншому регіоні ніж той в якому було скоєне правопорушення; - коригування на зовнішній вигляд (товарний стан), що обумовлено умовами підбору аналогів, а саме при пошуку цін на подібне майно по-перше звертається увага на торгову марку, модель та технічні характеристики об'єктів дослідження, а вже потім на зовнішній вигляд підбраного аналога; - коригування на комплектність, дана поправка завжди актуальна при визначенні вартості об'єктів дослідження насамперед пов'язаних з кримінальними правопорушеннями, бо не завжди об'єкт дослідження та об'єкт підбраний в якості подібного майна співпадають в своїй комплектності. Розглянуто питання, яке найчастіше постає перед судовими експертами в їх повсякденній роботі при визначенні вартості досліджуваних об'єктів, доведено, що це питання потребує більш детального розгляду, та необхідності наукового обґрунтування та систематизування зі

складанням відповідних таблиць з узагальненими коефіцієнтами. Обґрунтовано важливість вирішення питання можливості використання узагальнених коефіцієнтів коригування для визначення вартості досліджуваних об'єктів при застосуванні порівняльного підходу в судовій товарознавчій експертизі.

Ключові слова: коригуючі коефіцієнти, ринкова вартість майна, судова товарознавча експертиза.

Boiko R. V., Pavlichenko D. G. Correction coefficients when applying a comparative approach in a judicial in a judicial commodity examination. We considered the question of the possibility of using generalized correction coefficients of the value of the object under study in the application of the comparative approach in the judicial commodity-making expertise. Proposed variants of corrective coefficients for simplification and acceleration of the work of forensic experts of commodity scientists, summarized and are shown in the general table. The factors are considered: - adjustments to trading, the necessity of application of which arises in the absence of reliable information about the selling prices of such property; - adjustment to the location of such property, the necessity of which applies when analyzing the current conditions for the selection of a similar object of valuation of similar property that is located and put up for sale in a region other than that in which the offense was committed. The adjustment to the appearance (condition of the goods), which is conditioned by the conditions for the selection of analogues, namely, the search for prices for such property first attention to the brand, model and technical characteristics of research objects, and only then on the appearance of a selected analog; - adjustment for completeness, this amendment is always relevant in determining the value of research objects primarily related to criminal offenses, because not always the object of research and the object selected as such property coincide in its completeness. The question which is often raised by the court experts in their daily work in determining the value of the objects under study is proved, that this issue needs more detailed consideration, and the need for scientific substantiation and systematization with the compilation of corresponding tables with generalized coefficients. The importance of solving the problem of the possibility of using generalized correction coefficients to determine the value of the investigated objects in the application of the comparative approach in the judicial commodity-making examination is substantiated.

Key words: corrective coefficients, market value of property, judicial commodity examination..

Вступ. Судово-товарознавча експертиза вирішує багато питань, перелік яких зазначений в Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затверджена Наказом Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5 [1].

Одним з основних питань, яке необхідно вирішити є визначення вартості досліджуваних об'єктів, зокрема під час розслідування крадіжок, грабежів, розбоїв та інших злочинів проти власності.

Підстави для проведення судово-товарознавчої експертизи визначені у ст. 242 Кримінального процесуального кодексу України [2].

Постановка проблеми. Відповідно до Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» - у разі коли у

нормативно-правових актах з оцінки майна, договорі на проведення оцінки майна або ухвалі суду не зазначається вид вартості, який повинен бути визначений у результаті оцінки, визначається ринкова вартість.

Використання ринкової вартості як бази оцінки під час укладання договору на проведення оцінки майна можливе за умови відповідності угоди, у зв'язку з якою проводиться оцінка. При цьому умови такої угоди не повинні передбачати будь-які додаткові обмеження або вимоги, що впливають на майбутню економічну вигоду від використання покупцем об'єкта оцінки. Для визначення ринкової вартості враховується найбільш ефективне використання об'єкта оцінки. Визначення ринкової вартості об'єкта оцінки можливе із застосуванням усіх методичних підходів у разі наявності необхідної інформації [3].

Готуючись до проведення досліджень, експерт повинен ознайомитися з державними стандартами, технічними умовами, спеціальною літературою та методиками, в яких містяться технічні вимоги та рекомендації відносно проведення досліджень споживчих властивостей промислових і продовольчих товарів, які є об'єктами товарознавчої експертизи. У 2002 році в Україні зареєстровані як науково-технічні розробки три перші методики в галузі товарознавчої експертизи, розроблені експертами-товарознавцями Київського, Харківського та Донецького науково-дослідних інститутів судових експертиз Міністерства юстиції України [5]. При цьому не усі з них пройшли акредитацію в Міністерстві юстиції України.

Аналіз останніх досліджень. У різні часи окремі напрямки оцінки досліджували В.В. Архіпов [4], А.Н. Асаул [6], В.Н. Старинский [6], С.П. Сударкина [7], Н.В. Гнесина [7], А.І. Лозовий [8] та інші. Проте науковці переважно досліджували питання оцінки в цілому або виключно за окремими напрямками роботи.

Насамперед розглядаючи Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» [5] бачимо, що в ньому розглядаються лише основні поняття оцінки майна та майнових прав, засади проведення оцінки, питання набуття права на заняття оціночною діяльністю та державне регулювання оціночної діяльності.

Більш розгорнуто питання оцінки майна наведено в Національному стандарті № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» [3]. В цьому документі вже більш детально розписані поняття, які використовуються при оцінці майна, розкрита база оцінки та порядок визначення вартості, визначені методичні підходи та викладені загальні вимоги до проведення незалежної оцінки майна та складання звіту.

А.Н. Асаул вказує, що процедура порівняння здійснюється в два етапи: знаходять (підбирають) об'єкти аналоги, вносять коригування (поправки) в ціну аналога. Коригування (поправки) бувають двох видів: коефіцієнтні (відносні), їх вносять в ціну аналога шляхом множення; поправочні (абсолютні), які вносяться шляхом додавання або вирахування. Вартість технічного приладу V визначається по формулі:

$$V = V_{\text{аналога}} \times K_1 \times K_2 \times K_3 \times K_n \pm V_{\text{дод}}, \quad (1)$$

де V – вартість об'єкта аналога (машини або обладнання);

$K_1, K_2, K_3 \dots K_n$ – коригуючі коефіцієнти, які враховують відмінності в значеннях параметрів оцінюваного об'єкта та аналога;

$V_{\text{дод}}$ – ціна додаткових пристроїв, наявністю яких оцінюємі об'єкт відрізняється від аналога.

Спочатку вносять поправки на технічну порівняльність, а потім – поправки до цін на відмінності в умовах продажу [6, с. 119].

З цього можна зробити висновок, що при визначенні вартості обладнання, коли застосовується порівняльний підхід, ми стикаємось з проблемою визначення коригуючих коефіцієнтів, які враховують відмінності у значеннях параметрів оцінюваного об'єкта та аналога.

Формування цілей статті. Як свідчить аналіз, питанню підбору коригуючих коефіцієнтів, в сучасній літературі приділено недостатньо уваги, що призводить до деяких труднощів в роботі судових експертів товарознавців при визначенні вартості досліджуваних об'єктів.

Тому беручи до уваги те, що найчастіше при проведенні судово-товарознавчих експертиз застосовується порівняльний підхід, то одним з визначальних моментів проведення такого дослідження – є вибір коригуючих коефіцієнтів за допомогою яких вартість подібного майна буде приведена до реальної ринкової вартості досліджуваного об'єкта. Зважаючи на те, що дана тема недостатньо досліджена, що розгляд даного питання буде актуальним.

Метою статті є формування рекомендацій з підбору коригуючих коефіцієнтів для визначення вартості за допомогою порівняльного підходу в тих чи інших випадках. Важливим питанням експертної практики є необхідність визначення узагальнених коригуючих коефіцієнтів та впорядкованого їх застосування при роботі судових експертів.

Виклад основного матеріалу. Аналогічні (порівняльні) методи базуються на принципі заміщення, згідно якого розумний інвестор не заплатить за даний об'єкт більше, ніж вартість доступного до купівлі аналогічного об'єкта з такою самою корисністю та споживчими властивостями, що й розглядаємі. В загальному випадку базою розрахунку є ціна продажу або затрати на виробництво аналогічних об'єктів з урахуванням конкретних реальних умов, часу угоди, умов виробництва тощо. Аналогом називається об'єкт того ж самого призначення, що й оцінюваний, при умові, що по найважливішим параметрам можуть бути відхилення в межах $\pm 20\%$. При повному збігу основних параметрів об'єкти називають ідентичними. Крім того, до аналога, пред'являються певні умови, виконання яких забезпечить отримання адекватного результату [6, с. 81].

Поправки – це абсолютні зміни величини тільки для двох розглядаємих варіантів техніки, які

характеризують абсолютну, кількісну зміну одного з параметрів і тому мають обмежене застосування. Розглядається як різниця значень величини для обох порівнюваних об'єктів. Наприклад, якщо розглядаються об'єкти з різної номенклатурної системи керування, що відображається на їх вартості – Аоцін та Аанал відповідно. Тоді поправка буде дорівнювати різниці цих величин – $\Delta A = A_{\text{оцін}} - A_{\text{анал}}$. Часто буває ситуація, коли потрібно використовувати як поправочні коефіцієнти, так і абсолютні поправки. Тоді вартість оцінюваної машини буде дорівнювати $S_{\text{оцін}} = S_{\text{анал}} \times K1 \times K2 \times K3 \pm \Delta C$. Тут $K1$; $K2$; $K3$ – поправочні коефіцієнти по трьом різноманітним параметрам; $\pm \Delta C$ – абсолютна поправка для порівнюваних об'єктів [7, с. 82].

Одним з перших коефіцієнтів, які ми хочемо розглянути в цій роботі є коефіцієнт коригування на торг. Необхідність застосування даного коефіцієнта виникає з п. 16 постанови від 10 вересня 2003 року № 1440 «Про затвердження Національного стандарту № 1»:

Визначення ринкової вартості об'єкта оцінки за допомогою порівняльного підходу ґрунтується на інформації про ціни продажу (пропонування) подібного майна, достовірність якої не викликає сумнівів у оцінювача. У разі відсутності або недостатності зазначеної інформації у звіті про оцінку майна зазначається, якою мірою це вплинуло на достовірність висновку про ринкову вартість об'єкта оцінки. За відсутності достовірної інформації про ціни продажу подібного майна ринкова вартість об'єкта оцінки може визначатися на основі інформації про ціни пропонування подібного майна з урахуванням відповідних поправок, які враховують тенденції зміни ціни продажу подібного майна порівняно з ціною їх пропонування [3].

Ми вважаємо, що для того щоб привести ціни пропонування до цін продажу необхідно застосовувати коефіцієнт коригування на торг.

Другим коефіцієнтом корегування, який доцільно розглянути є коефіцієнт коригування на місце знаходження подібного майна. Необхідність застосування цього коефіцієнта виникає при аналізі сучасних умов підбору подібного до об'єкту оцінки майна з використанням глобальної мережі інтернет. Не заперечуючи той факт, що це прискорює та полегшує роботу судового експерта, дає йому доступ до майже всіх пропозицій продажу подібного майна, але й в той же час ми приходимо до висновку, що експерт не завжди використовує у якості аналога майно, яке знаходиться та виставлене на продаж в тому ж самому регіоні в якому було скоєне правопорушення. Інколи відстань складає десятки та сотні кілометрів і

продавець не завжди виявляє бажання за свій власний рахунок здійснити доставку. Проводячи аналіз цін на доставку серед основних операторів цього ринку ми можемо зробити висновок, що навіть той факт, що доставка найчастіше не перевищує 10 % від вартості об'єкту, ми не можемо не звертати увагу на наявність додаткових грошових витрат на придбання аналогічного об'єкта і тому пропонуємо залишити за судовим експертом право на використання коефіцієнта коригування на місце розташування.

Крім того, важливим коефіцієнтом виступає коефіцієнт коригування на зовнішній вигляд (товарний стан). При пошуку цін на подібне майно ми, по-перше, орієнтуємось на торгову марку, модель та технічні характеристики об'єктів дослідження, а вже потім звертаємо увагу на зовнішній вигляд підбраного аналога. По-друге, для зручності експерти намагаються підібрати аналогічний об'єкт на вторинному ринку, де найчастіше представлені зразки, які були у використанні. І тому для приведення вартості запропонованої на ринку на подібне майно до вартості об'єкта дослідження, якщо вони мають різний ступінь зносу, необхідно застосовувати коефіцієнт який би скоригував вартість до необхідного показника.

При розгляді цього питання не можна залишити без уваги методику визначення вартості майна Харківського НДІСЕ [8], а саме спробу звести в одну таблицю укрупнені показники зносу при виконанні робіт, пов'язаних з оцінкою окремих видів устаткування:

Таблиця 1

Укрупнені показники зносу для устаткування

Знос, %	Стан	Коефіцієнт придатності
1	2	3
	«НОВЕ»	
0-5	Нове, встановлене і використане раніше майно у відмінному стані	1-0,95
	«ДУЖЕ ГАРНЕ»	
10-15	На вигляд нове, експлуатується недовго, не потрібна заміна або ремонт яких-небудь частин	0,9-0,85
	«ГАРНЕ»	

Продовження таблиці 1

1	2	3
20-35	Майно, що використовувалося, те що ремонтувалося або відновлювалося, й у відмінному стані	0,8-0,65
	«НЕПОГАНЕ»	
40-55	Майно, що використовувалося та потребує деякого ремонту або заміни частин (таких, як підшипники)	0,6-0,45
	«ПРИДАТНЕ ДО ВИКОРИСТАННЯ»	
60-80	Майно, що використовувалося, у працездатному стані зі значними (множинними) ремонтами або заміщеннями моторів або інших важливих частин	0,4-0,2
	«ПОГАНЕ»	
85-97,5	Устаткування, що використовувалося і потребує більш важливих ремонтів, таких як заміщення частин, що рухаються, основних систем, які не мають попиту - металолом	0,2-0,025
100	Непридатний для продажу вид (крім як на запчастини і металобрухт)	0

Складність полягає в тому, що запропоновані в літературі коефіцієнти використовуються при коригуванні нового майна і ніде не враховується факт порівняння двох об'єктів, які вже були у використанні. Тому ми й вважаємо за необхідність обґрунтування та використання коефіцієнта коригування на зовнішній вигляд.

Останній коефіцієнт коригування, який нами розглядається – це коефіцієнт коригування на комплектність. Данна поправка завжди актуальна при визначенні вартості об'єктів дослідження насамперед пов'язаних з кримінальними правопорушеннями, бо не завжди об'єкт дослідження та об'єкт підібраний в якості подібного майна співпадають в своїй комплектності. Інколи об'єкти попадають на дослідження в повному комплекті, деколи не вистачає деяких комплектуючих, а інколи взагалі без комплектуючих, що і зумовлює використання коефіцієнта який би скоригував вартість об'єкта дослідження на його комплектність.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, пропонуємо запровадити типову таблицю для розрахунків в якій би були враховані в тій чи іншій мірі в залежності від необхідності всі вище запропоновані коефіцієнти коригування. (таблиця 2)

Вважаємо, що питання коригуючих коефіцієнтів потребує більш детального розгляду та необхідності наукового обґрунтування та систематизування зі складанням відповідних таблиць з узагальненими коефіцієнтами. Вважаємо, що вирішення цього питання є важливим чинником забезпечення подальшого перспективного розвитку судової товарознавчої експертизи.

Таблиця 2

Розрахунок ринкової вартості об'єкта дослідження

	Подібний товар № 1	Подібний товар № 2	Подібний товар № 3
1	2	3	4
XXX торгової марки «XXX» модель «XXX»			
Назва подібного об'єкту	XXX	XXX	XXX
Ціна пропозиції, грн	000,00	000,00	000,00
Джерело інформації	XXX	XXX	XXX
Коригування на торг (Кт)	1-0,95	1-0,95	1-0,95
Коригування на місце знаходження (Км)	1-0,9	1-0,9	1-0,9

Коригування на зовнішній вигляд (Кф)	1-0,8	1-0,8	1-0,8
Коригування на комплектність (Кк)	1-0,9	1-0,9	1-0,9
Скоригована вартість, грн	000,00	000,00	000,00
Ринкова вартість, грн	000,00		

Література:

1. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затверджена Наказом Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26.12.2012 № 1950/5), зареєстровано в Міністерстві юстиції України 03.11.1998 № 705/3145 (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 24.03. 2019).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України (ст. 242) (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 24.03. 2019).
3. Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав», затверджений постановою Кабінету міністрів України від 10.09.2003 № 1440 (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 24.03. 2019).
4. Архіпов В.В. Судово-товарознавча експертиза товарів народного споживання та послуг. Київ. Центр учбової літератури, 2008. – 305 с.
5. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12.07.2001 № 2658-III (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 24.03. 2019).
6. Оценка собственности. Оценка машин, оборудования и транспортных средств: учебник / А.Н. Асаул, В.Н. Старинский, А.Г. Бездудная, М.К. Старовойтов; под ред. засл. деятеля науки РФ, д-ра экон. наук, профессора А.Н. Асаула. – СПб. : АНО «ИПЭВ», 2011. – 287 с.
7. Оценка стоимости машин и оборудования / С.П. Сударкина, Н.В. Гнесина. – Х. : тип. «Мадрид», 2013. – 140 с.
8. Методика визначення вартості майна Харківського НДІСЕ ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса / А.І. Лозовий, О.С. Донцова, С.М. Бобрицький, О.І. Стебіх. – Х. : СПДФО Данюк Л.І., 2004. – 112 с.